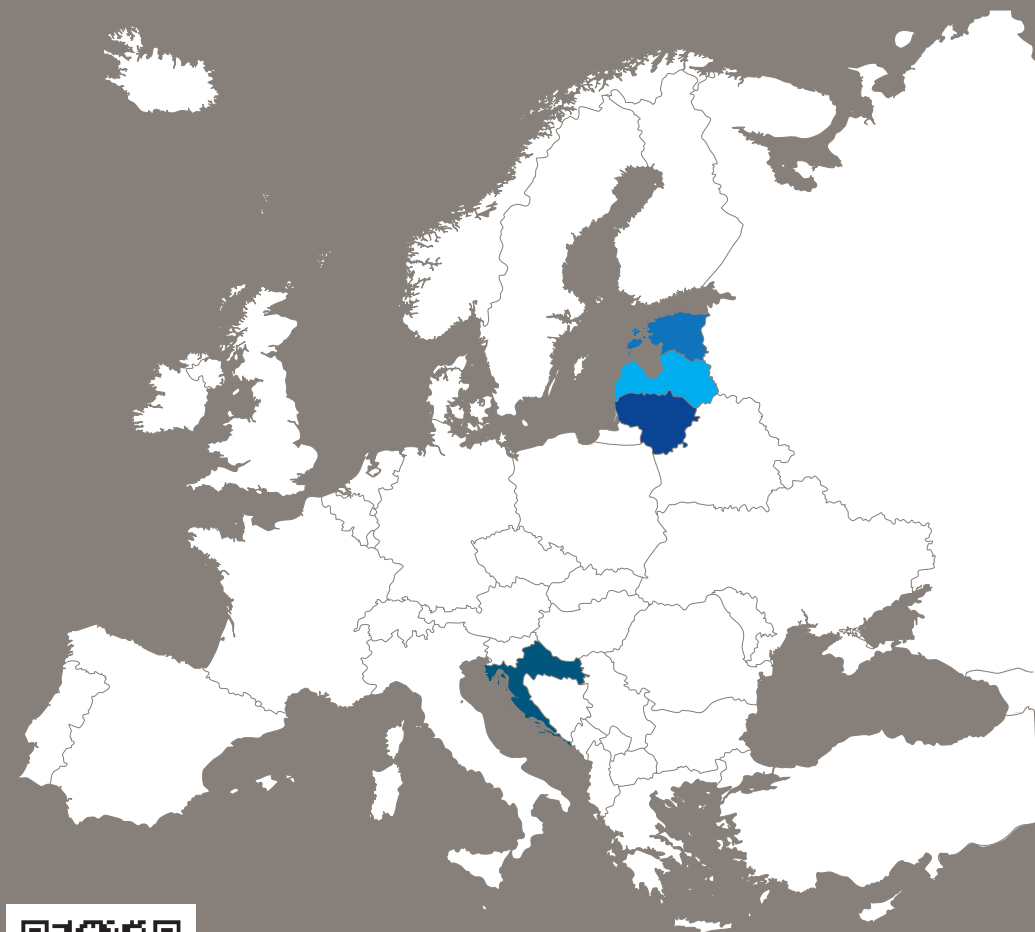

Konkurentnost zemalja srednje i istočne Europe osvrt na baltičke zemlje

Izdavač Hrvatska gospodarska komora

Za izdavača Luka Burilović

Pripremio Sektor za financijske institucije i ekonomske analize

Odjel za makroekonomske analize

Tel.: +385 (0)1 4828 373

E-mail: makroekonomija@hgk.hr

Web: hgk.hr

Prijelom INTERGRAFIKA TTŽ, Zagreb

Zagreb, prosinac 2018.

1. Uvodno

Baltičke zemlje, pod čijim se nazivom kriju Estonija, Litva i Latvija, postale su neovisne raspadom Sovjetskog saveza krajem 1991. godine. Do nezavisnosti su došle relativno mirnim putem uz pokušaj Rusije da ekonomskim, ali i vojnim putem pokuša spriječiti raspad bivše zajednice. Osamostaljenjem su na tlu Europe stvorene tri nove države površinom slične Hrvatskoj (Estonija je nešto manja, a Litva i Latvija nešto veće), s relativno malim brojem stanovnika od ukupno 7,93 milijuna i ukupnom gospodarskom snagom, mjerenom veličinom BDP-a, približno dva puta većom od Hrvatske. Unatoč razdoblju tranzicije koje je kao i u Hrvatskoj dovelo do izraženijeg pada BDP-a, baltičke zemlje bile su uspješnije u toj tranziciji te su u razdoblju nakon 1995. godine ostvarivale dinamičniji rast od Hrvatske. Međutim, rast tih zemalja, posebno Latvije, u velikoj se mjeri temeljio na snažnom financijskom sektoru i snažnoj kreditnoj aktivnosti. Stoga je u baltičkim zemljama pod utjecajem globalne krize u 2009. godini zabilježen kudikamo najveći pad BDP-a među članicama EU od približno 14,5%. Unatoč takvom padu, gospodarstva tih zemalja pokazala su se „zdravijim“ od hrvatskoga, tako da su u razdoblju od 2010. do 2017. godine ostvarile prosječne stope rasta od 3,7%, 3,4% i 2,6%, dok je prosječan rast u Hrvatskoj zbog višegodišnje recesije iznosio samo 0,5%.

2. Gospodarske značajke

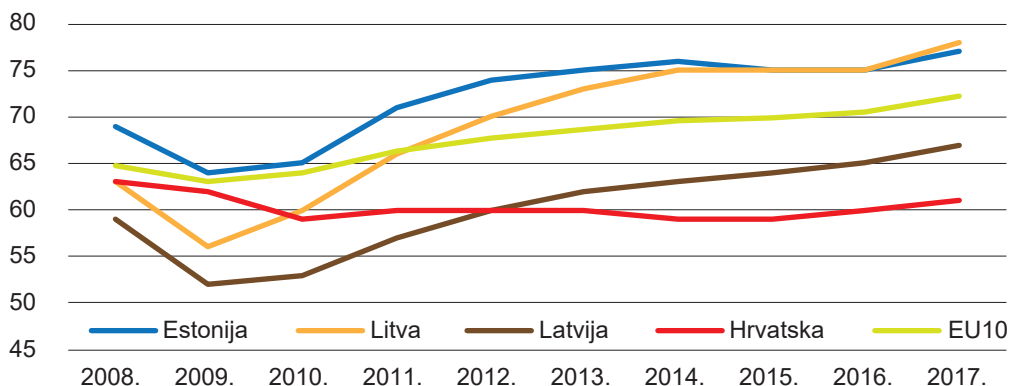
	 HRVATSKA	 ESTONIJA
Broj stanovnika	4,1542 milijuna (2017.)	1,3156 milijuna (2017.)
Broj stanovnika kao postotak ukupnog stanovništva EU-a	0,8% (2017.)	0,3% (2017.)
Bruto domaći proizvod (BDP)	48,99 milijardi EUR (2017.)	23,62 milijardi EUR (2017.)
BDP kao postotak BDP-a EU28	0,3% (2017.)	0,2% (2017.)
Datum pristupanja EU-u	1. srpnja 2013.	1. svibnja 2004.
Valuta	hrvatska kuna (HRK)	euro (EUR)
	 LITVA	 LATVIJA
Broj stanovnika	2,8479 milijuna (2017.)	1,9501 milijuna (2017.)
Broj stanovnika kao postotak ukupnog stanovništva EU-a	0,6% (2017.)	0,4% (2017.)
Bruto domaći proizvod (BDP)	42,19 milijardi EUR (2017.)	27,03 milijardi EUR (2017.)
BDP kao postotak BDP-a EU28	0,3% (2017.)	0,2% (2017.)
Datum pristupanja EU-u	1. svibnja 2004.	1. svibnja 2004.
Valuta	euro (EUR)	euro (EUR)

Estonija, Litva i Latvija postale su članice Europske unije sredinom 2004. godine u najvećem krugu proširenja EU. U trenutku pristupanja njihov je ukupni BDP činio tek 0,4% ukupnog BDP-a Europske unije, a 2006. godine, za koju su raspoloživi podaci, ove zemlje nalazile su se na 64%, 55% i 53% prosječne razine razvijenosti EU.

Baltičke zemlje su se u prosjeku u 2008. godini nalazile na 98,3% razvijenosti prosječne članice EU10, a u 2017. godini su taj prosjek premašile za 2,4%, dok je Hrvatska 2008. godine bila na 97,2% razvijenosti prosječne članice EU10, a u 2017. je pala na 84,4%.

Zbog rasta dinamičnijeg od onog na razini starih i u pravilu razvijenijih članica EU, baltičke zemlje su svoj udio u BDP-u Europske unije u 2017. godini povećale na 0,6%, a razinu razvijenosti na 77%, 78% te 67%. To su također dobri pokazatelji dinamičnijeg razvoja baltičkih zemalja u odnosu na Hrvatsku jer je udio hrvatskog BDP-a u BDP-u EU istovremeno ostao gotovo neizmjenjen (povećan je s 0,30% u 2006. na 0,32%), a udio u prosječnoj razvijenosti EU povećan je samo za tri postotna boda (s 58% na 61%).

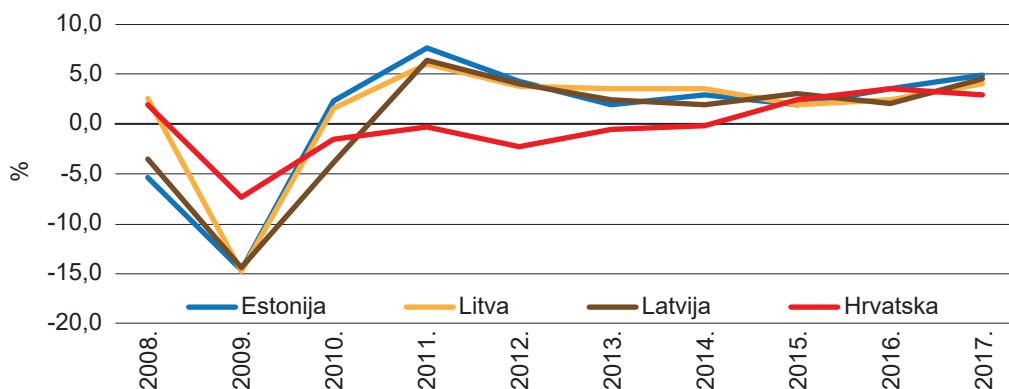
BDP per capita (PPP), EU28 = 100

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

Ako se zanemari spomenuti izraženi pad tijekom 2009. godine, Baltičke zemlje po svojim stopama rasta nisu imale velika odstupanja od kretanja na razini EU. Tako su se nakon nešto izraženije stope rasta u 2011. godini, koja je omogućena niskom bazom, stope rasta ustalile na razini od 2 – 3%, po čemu nisu znatnije odstupale među tzv. novim članicama Europske unije. U 2017. godini je ipak došlo do određenog povećanja dinamike rasta na oko 4,5%, ali su i takvi trendovi bili u skladu s trendovima na razini EU10. Nažalost, Hrvatska je opet bila izuzetak, pa je nakon nešto veće dinamike rasta u 2016. (3,5%), u 2017. godini došlo do usporavanja na 2,9%.

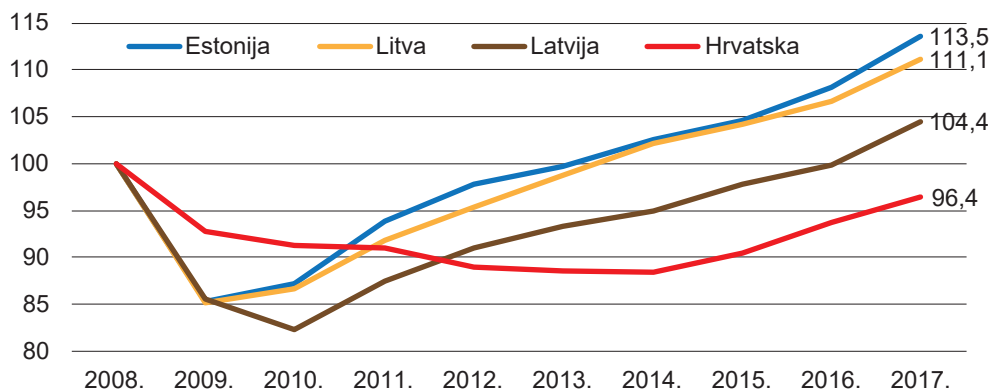
BDP, realne godišnje stope rasta

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

Baltičke zemlje su u 2017. godini u prosjeku stvarale 9,7% realno veći BDP nego u 2008. godini, dok je realni BDP Hrvatske i dalje bio oko 3,6% manji.

BDP, realni indeksi, 2008. = 100

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

Tržišta baltičkih zemalja su po broju stanovnika manja od hrvatskog tržišta, što je jedan od razloga veće otvorenosti gospodarstava ovih zemalja, a veća otvorenost je i rezultat struktura gospodarstava, razine konkurentnosti, razine pokrivanja potreba za energentima vlastitim izvorima. HGK-ove analize su već pokazale da je niža razina robnog izvoza jedan od razloga zaostajanja Hrvatske za članicama EU10, a isti odnos pokazuje se i prema baltičkim zemljama. Naime, baltičke zemlje imaju veći udio inozemne potražnje u ukupnoj potražnji, oko 45% u Estoniji i Litvi te oko 38% u Latviji (2017. godina), dok je taj udio u Hrvatskoj oko 35% uz znatan udio izvoza usluga, ponajprije turističkih. Manji udio inozemne potražnje pokazao se kao nedostatak, posebno nakon globalne krize kada je spor oporavak domaćeg tržišta doveo do zaostajanja rasta u Hrvatskoj u odnosu na druge članice EU10, pa tako i na baltičke zemlje.

Struktura BDP-a baltičkih zemalja i Hrvatske u 2017. godini

	DOMAĆA POTRAŽNJA		INOZEMNA POTRAŽNJA			UVOZ ROBA I USLUGA			BRUTO DOMAĆI PROIZVOD (TRŽIŠNE CIJENE)
	Konačna potrošnja	Bruto investicije	Izvoz roba i usluga	Robe	Usluge	Ukupno	Robe	Usluge	
Estonija, mil. EUR	16.532	6.154	18.076	12.022	6.054	17.000	12.839	4.162	23.615
- struktura (%)	70	26	77	51	26	-72	-54	-18	100
Litva, mil. EUR	33.479	7.534	34.134	25.724	8.410	32.956	27.673	5.283	42.191
- struktura (%)	79	18	81	61	20	-78	-66	-13	100
Latvija, mil. EUR	20.988	6.020	16.516	11.543	4.972	16.491	13.851	2.640	27.033
- struktura (%)	78	22	61	43	18	-61	-51	-10	100
Hrvatska, mil. EUR	37.636	10.252	25.027	11.671	13.356	23.926	19.822	4.104	48.990
- struktura (%)	77	21	51	24	27	-49	-40	-8	100

Izvor: DZS, Eurostat; izračun: HGK

Pri tome ipak treba napomenuti da viša razina izvoza u pravilu podrazumijeva i višu razinu uvoza. Tako se može uočiti da je pokrivenost ukupne potražnje uvoznim robama i uslugama u baltičkim zemljama viša nego u Hrvatskoj. Točnije, ta je pokrivenost kod baltičkih zemalja u 2017. godini iznosila 41,7%, 43,9% te 37,9%, dok je u Hrvatskoj iznosila 32,8%. Struktura uvoza po grupama proizvoda je pritom pokazivala dosta visoku razinu sličnosti. I baltičke zemlje i Hrvatska najviše su uvezile mineralna goriva, različite vrste strojeva, električnih strojeva i opreme te različitih vozila te su veće razlike uočljive tek na razini detaljnije klasifikacije uvezenih proizvoda.

Deset najznačajnijih vrsta proizvoda u uvozu, 2017. godina

ESTONIJA			LITVA		
Opis	Vrijednost uvoza u 000 EUR	Udio uvoza proizvoda u ukupnom uvozu (%)	Opis	Vrijednost uvoza u 000 EUR	Udio uvoza proizvoda u ukupnom uvozu (%)
UKUPNO UVOZ	15.331.893	100,0	UKUPNO UVOZ	27.422.102	100,0
ELEKTRIČNI STROJEVI I OPREMA TE DIJELOVI ZA NJIH; APARATI ZA SNIMANJE I REPRODUKCIJU ZVUKA, APARATI ZA SNIMANJE I REPRODUKCIJU TELEVIZIJSKE SLIKE I ZVUKA TE DIJELOVI I PRIBOR ZA TE PROIZVODE	2.298.509	15,0	MINERALNA GORIVA, MINERALNA ULJA I PROIZVODI NJIHOVE DESTILACIJE; BITUMENSKE TVARI; MINERALNI VOSKOVI	5.168.583	18,8
NUKLEARNI REAKTORI, KOTLOVI, STROJEVI, APARATI I MEHANIČKI UREĐAJI; DIJELOVI ZA NJIH	1.526.370	10,0	NUKLEARNI REAKTORI, KOTLOVI, STROJEVI, APARATI I MEHANIČKI UREĐAJI; DIJELOVI ZA NJIH	2.847.137	10,4
VOZILA, OSIM TRAČNIČKIH TE DIJELOVI I PRIBOR ZA NJIH	1.520.435	9,9	VOZILA, OSIM TRAČNIČKIH TE DIJELOVI I PRIBOR ZA NJIH	2.511.298	9,2
MINERALNA GORIVA, MINERALNA ULJA I PROIZVODI NJIHOVE DESTILACIJE; BITUMENSKE TVARI; MINERALNI VOSKOVI	1.518.891	9,9	ELEKTRIČNI STROJEVI I OPREMA TE DIJELOVI ZA NJIH; APARATI ZA SNIMANJE I REPRODUKCIJU ZVUKA, APARATI ZA SNIMANJE I REPRODUKCIJU TELEVIZIJSKE SLIKE I ZVUKA TE DIJELOVI I PRIBOR ZA TE PROIZVODE	2.137.023	7,8
PLASTIČNE MASE I PROIZVODI OD PLASTIČNIH MASA	654.196	4,3	PLASTIČNE MASE I PROIZVODI OD PLASTIČNIH MASA	1.259.036	4,6
ŽELJEZO I ČELIK	503.822	3,3	FARMACEUTSKI PROIZVODI	1.001.131	3,7
DRVO I DRVNI PROIZVODI	484.106	3,2	ORGANSKI KEMIJSKI SPOJEVI	638.314	2,3
FARMACEUTSKI PROIZVODI	439.453	2,9	ŽELJEZO I ČELIK	605.042	2,2
PROIZVODI OD ŽELJEZA I ČELIKA	383.218	2,5	DRVO I DRVNI PROIZVODI	570.865	2,1
BRODOVI, BRODICE I PLOVEĆE KONSTRUKCIJE	339.119	2,2	PROIZVODI OD ŽELJEZA I ČELIKA	567.817	2,1

LATVIJA			HRVATSKA		
Opis	Vrijednost uvoza u 000 EUR	Udio uvoza proizvoda u ukupnom uvozu (%)	Opis	Vrijednost uvoza u 000 EUR	Udio uvoza proizvoda u ukupnom uvozu (%)
UKUPNO UVOZ	14.062.392	100,0	UKUPNO UVOZ	21.783.444	100,0
ELEKTRIČNI STROJEVI I OPREMA TE DIJELOVI ZA NJIH; APARATI ZA SNIMANJE I REPRODUKCIJU ZVUKA, APARATI ZA SNIMANJE I REPRODUKCIJU TELEVIZIJSKE SLIKE I ZVUKA TE DIJELOVI I PRIBOR ZA TE PROIZVODE	1.550.086	10,1	MINERALNA GORIVA, MINERALNA ULJA I PROIZVODI NJIHOVE DESTILACIJE; BITUMENSKE TVARI; MINERALNI VOSKOVI	2.892.107	10,5
NUKLEARNI REAKTORI, KOTLOVI, STROJEVI, APARATI I MEHANIČKI UREĐAJI; DIJELOVI ZA NJIH	1.438.772	9,4	NUKLEARNI REAKTORI, KOTLOVI, STROJEVI, APARATI I MEHANIČKI UREĐAJI; DIJELOVI ZA NJIH	2.136.419	7,8
MINERALNA GORIVA, MINERALNA ULJA I PROIZVODI NJIHOVE DESTILACIJE; BITUMENSKE TVARI; MINERALNI VOSKOVI	1.267.945	8,3	ELEKTRIČNI STROJEVI I OPREMA TE DIJELOVI ZA NJIH; APARATI ZA SNIMANJE I REPRODUKCIJU ZVUKA, APARATI ZA SNIMANJE I REPRODUKCIJU TELEVIZIJSKE SLIKE I ZVUKA TE DIJELOVI I PRIBOR ZA TE PROIZVODE	1.703.897	6,2
VOZILA, OSIM TRAČNIČKIH TE DIJELOVI I PRIBOR ZA NJIH	1.227.337	8,0	VOZILA, OSIM TRAČNIČKIH TE DIJELOVI I PRIBOR ZA NJIH	1.631.545	5,9
FARMACEUTSKI PROIZVODI	597.792	3,9	FARMACEUTSKI PROIZVODI	997.244	3,6
PLASTIČNE MASE I PROIZVODI OD PLASTIČNIH MASA	597.614	3,9	PLASTIČNE MASE I PROIZVODI OD PLASTIČNIH MASA	930.585	3,4
PIĆA, ALKOHOLI I OCAT	529.130	3,5	ODJEĆA I PRIBOR ZA ODJEĆU, PLETENI ILI KAČKANI	596.317	2,2
ŽELJEZO I ČELIK	510.579	3,3	OPTIČKI, FOTOGRAFSKI, KINEMATOGRAFSKI I MJERNI INSTRUMENTI, INSTRUMENTI ZA ISPITIVANJE TOČNOSTI, MEDICINSKI INSTRUMENTI I APARATI; NJIHOVI DIJELOVI I PRIBOR	586.211	2,1
DRVO I DRVNI PROIZVODI	454.062	3,0	PROIZVODI OD ŽELJEZA I ČELIKA	571.509	2,1
PROIZVODI OD ŽELJEZA I ČELIKA	328.229	2,1	ŽELJEZO I ČELIK	530.914	1,9

Izvor: ITC; obrada: HGK

Zbog različitih razina uvoza u strukturi BDP-a, vrijednost neto izvoza, odnosno razlika vrijednosti izvoza i uvoza roba i usluga, je bolji pokazatelj utjecaja otvorenosti gospodarstva na rast od samog izvoza, a po tom pokazatelju Hrvatska stoji relativno dobro u odnosu na baltičke zemlje. Tako je u 2017. godini najveći neto izvoz roba i usluga ostvarila Litva, pratila ju je Hrvatska, a u Latviji su izvoz i uvoz roba i usluga bili gotovo uravnoteženi. Situacija je ipak znatno drugačija kada se promatra samo

neto robni izvoz gdje je Hrvatska zabilježila mnogo veći negativan saldo od baltičkih zemalja.

Udjeli djelatnosti u BDV-u

Djelatnosti	Estonija 2008. (%)	Estonija 2017. (%)	Promjena udjela 2008. - 2017.	Litva 2008. (%)	Litva 2017. (%)	Promjena udjela 2008. - 2017.	Latvija 2008. (%)	Latvija 2017. (%)	Promjena udjela 2008. - 2017.	Hrvatska 2008. (%)	Hrvatska 2017. (%)	Promjena udjela 2008. - 2017.
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	2,7	2,7	-0,1	3,7	3,5	-0,2	3,3	3,7	0,4	4,6	3,7	-1,0
Prerađivačka industrija, rudarstvo i vađenje te ostale industrije	19,9	21,1	1,2	21,3	22,4	1,1	14,2	16,5	2,3	19,4	21,0	1,6
Građevinarstvo	9,6	7,1	-2,6	11,2	6,6	-4,6	10,1	6,1	-4,0	8,5	5,2	-3,3
Trgovina na veliko i na malo, prijevoz i skladištenje, smještaj, priprema i usluživanje hrane	22,2	21,8	-0,4	28,1	31,8	3,7	25,0	25,9	0,9	21,8	22,6	0,8
Informacije i komunikacije	4,9	5,9	0,9	3,4	3,7	0,4	3,8	5,0	1,2	4,9	4,6	-0,4
Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	5,4	3,8	-1,6	3,4	2,0	-1,3	5,6	3,9	-1,7	6,3	6,2	-0,2
Poslovanje nekretninama	9,7	10,0	0,4	7,0	6,7	-0,4	11,1	12,1	1,0	9,1	9,8	0,7
Stručne, znanstvene, tehničke, administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	8,4	9,5	1,1	5,7	7,0	1,3	7,0	7,8	0,7	8,4	8,4	-0,0
Javna uprava i obrana, obrazovanje, djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	14,8	15,7	0,9	14,6	14,1	-0,5	16,9	16,0	-0,9	14,0	15,2	1,2
Ostale uslužne djelatnosti	2,4	2,5	0,1	1,7	2,2	0,6	2,9	3,1	0,2	2,8	3,3	0,4

Izvor: DZS, Eurostat; obrada: HGK

Proizvodna struktura BDP-a otkriva znatnije razlike među baltičkim zemljama, stoga ih je teže uspoređivati s Hrvatskom. Ipak, primjetno je da je u 2017. godini Hrvatska imala najveći udio primarnih i financijskih djelatnosti te najmanji udio građevinarstva u strukturi BDP-a. Kada se 2017. uspoređi s pretkriznom 2008. godinom, karakteristično je i za baltičke zemlje i za Hrvatsku da je došlo do osjetnog pada udjela građevinarstva i financijskih djelatnosti u strukturi BDP-a. Pri tome je pad udjela građevinarstva kod svih zemalja bio posebno izražen jer je došlo do znatnog realnog pada bruto dodane vrijednosti u toj djelatnosti. Što se tiče udjela industrijske proizvodnje u stvaranju BDP-a, Hrvatska se u 2017. godini nalazila na drugom mjestu među promatrane četiri zemlje, iza Litve. I u Hrvatskoj i u baltičkim zemljama je udio industrije u BDP-u u posljednjih deset godina blago po-

većan, međutim, kada se promatra realna bruto dodana vrijednost industrije pokazuje se da je u proteklih deset godina samo u Hrvatskoj zabilježen njezin pad od 8,2%, dok je u baltičkim zemljama istodobno prosječno povećana za 19,2%. Tako je i razina industrijske proizvodnje bio jedan od značajnih čimbenika zaostajanja Hrvatske za baltičkim zemljama.

Hrvatska je u usporedbi s tri baltičke države jedina čija je razina industrijske proizvodnje i dalje niža nego 2008. godine.

3. Konkurentnost

3.1. Globalni indeks konkurentnosti

Sa strukturom i kretanjima BDP-a svakako je povezan stupanj konkurentnosti zemlje na inozemnom (mogućnosti izvoza) i na domaćem tržištu (konkurentnost domaćih i uvoznih proizvoda, sposobnost privlačenja stranih investicija u sektore koji proizvode visoku dodanu vrijednost te u sektore međunarodno razmjenjivih dobara).

Mjerenja konkurentnosti velikog broja zemalja svijeta provodi od 1979. godine Svjetski gospodarski forum (WEF) te izrađuje Globalni indeks konkurentnosti (eng. Global Competitiveness Index – GCI) koji je priznat kao vodeća svjetska usporedba konkurentnosti. Izrada Globalnog indeksa konkurentnosti temelji se na anketiranju poslovnih subjekata u svakoj zemlji (Ispitivanje mišljenja rukovoditelja) i statističkim podacima, pri čemu je u posljednjem izvještaju 2018./19. sudjelovalo 140 zemalja. GCI definira konkurentnost kao skup institucija, politika i čimbenika koji određuju razinu produktivnosti neke zemlje, a razina produktivnosti određuje razinu prosperiteta koju gospodarstvo može postići. Razina produktivnosti također određuje stope povrata dobivenih ulaganjem u gospodarstvo, što je temeljni pokretač njezinih stopa rasta. Drugim riječima, konkurentna ekonomija s vremenom raste brže.

U posljednjem istraživanju WEF-a došlo je do znatnije promjene metodologije u odnosu na prethodne godine, zbog čega to istraživanje nije u potpunosti usporedivo s istraživanjima u prethodnim godinama. Stoga je za praćenje kretanja konkurentnosti u duljem razdoblju bolje koristiti podatke bez ovogodišnjih rezultata.

Tako su baltičke zemlje prema izvještaju za 2017./18. bile pozicionirane od 29. (Estonija) do 54. mjesta (Latvija), znatno bolje od Hrvatske koja je zauzela 74. mjesto od 137 zemalja svijeta. Prosječna je pozicija članica EU10 bilo 48. mjesto, tako da su Estonija i Litva bile u prednosti u odnosu na EU10, dok su Latvija i Hrvatska zaostajale. Pri tome je Hrvatska, nažalost, bila najlošije pozicionirana u odnosu na sve članice EU10.

Baltičke zemlje u desetogodišnjem razdoblju nisu znatnije mijenjale svoje pozicije, niti u odnosu na sve uključene zemlje, niti u odnosu na prosjek članica EU10. Pri tome se ipak izdvajala Latvija čija je pozicija izraženije oscilirala tijekom godina. Kod Latvije je primjetna i znatnija oscilacija u pozicijama, pa je tako u 2013., 2014. i 2015. godini zauzimala poziciju bolju od prosjeka EU10, da bi nakon toga uslijedilo razdoblje ponovnog gubljenja takve pozicije. Za razliku od baltičkih zemalja, pozicija Hrvatske je u 2017. pogoršana u odnosu na 2008. godinu, pri čemu je posebno primjetno gubljenje položaja na ljestvici konkurentnosti u odnosu na prosjek EU10. Dovoljno je naglasiti da je u 2008. Hrvatska zaostajala 10 mjesta za tim prosjekom, a u 2017. godini čak 26 mjesta.

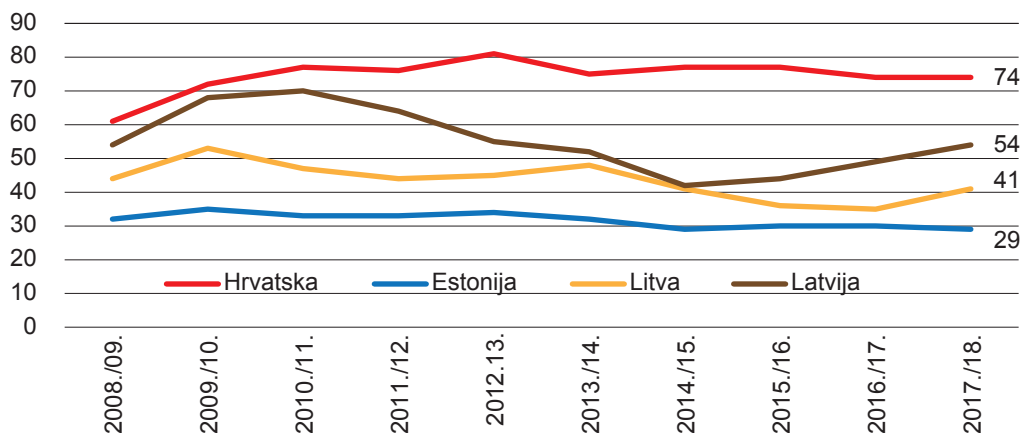
Sve tri baltičke zemlje su prema Globalnom izvješću o konkurentnosti konkurentnije od Hrvatske, ali postoje znatne razlike među njima. Pri tome je najkonkurentnija Estonija koja je ujedno osjetno bolja od prosjeka EU10.

Izvešće Svjetskog ekonomskog foruma o globalnoj konkurentnosti Rangovi Estonije, Litve, Latvije, Hrvatske i prosjeka EU10 od 2008. do 2018. godine

Izveštaj WEF-a	RANGOVI				Prosjek EU10	ODNOS RANGA PREMA RANGU EU10 (MINUS ZNAČI BOLJU POZICIJU)			
	HRVATSKA	ESTONIJA	LITVA	LATVIJA		HRVATSKA	ESTONIJA	LITVA	LATVIJA
2018-19* (rang među 140 zemalja)	68	32	40	42	41	27	-9	-1	1
2017-18 (rang među 137 zemalja)	74	29	41	54	48	26	-19	-7	6
2016-17 (rang među 138 zemalja)	74	30	35	49	48	26	-18	-13	1
2015-16 (rang među 140 zemalja)	77	30	36	44	48	29	-18	-12	-4
2014-15 (rang među 144 zemlje)	77	29	41	42	51	26	-22	-10	-9
2013-14 (rang među 148 zemalja)	75	32	48	52	56	19	-24	-8	-4
2012-13 (rang među 144 zemlje)	81	34	45	55	54	27	-20	-9	1
2011-12 (rang među 142 zemlje)	76	33	44	64	55	21	-22	-11	9
2010-11 (rang među 139 zemalja)	77	33	47	70	52	25	-19	-5	18
2009-10 (rang među 133 zemlje)	72	35	53	68	52	20	-17	1	16
2008-09 (rang među 134 zemlje)	61	32	44	54	51	10	-19	-7	3

*Promjena metodologije - neusporedivo s prethodnim godinama
Izvor: izvješća WEF-a, obrada HGK

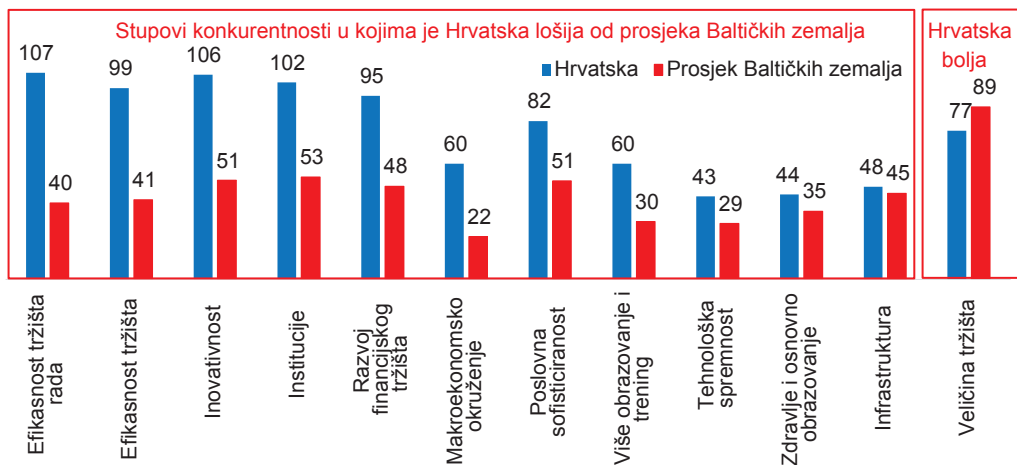
Rangovi na globalnoj ljestvici konkurentnosti

Izvor: izvješće WEF-a; obrada: HGK

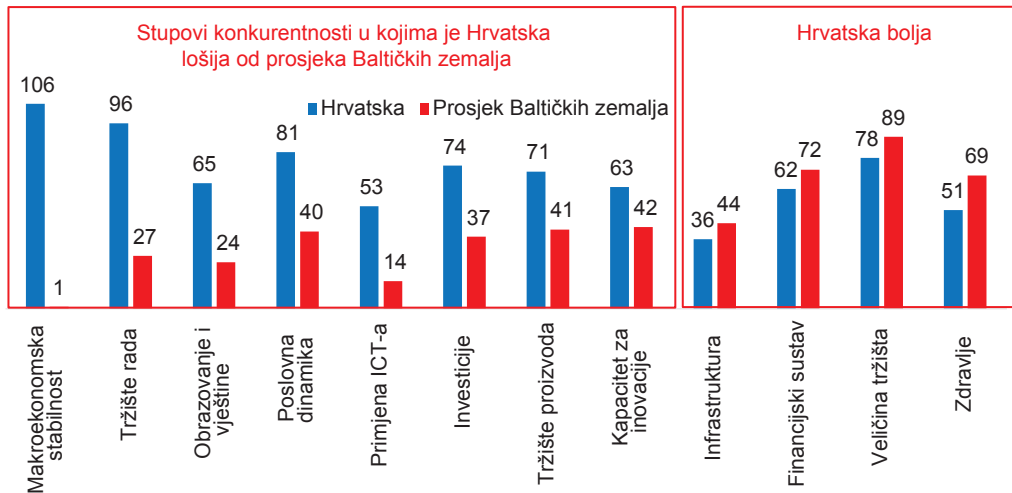
U prosjeku su kod baltičkih zemalja najbolje ocijenjena područja konkurentnosti u izvješću 2017./18. bila Makroekonomsko okruženje i Tehnološka spremnost, a najlošije Veličina tržišta. U izvješću za 2018./19. stupovi konkurentnosti donekle su izmijenjeni pa su te pozicije zadržane, ali pod nazivom Makroekonomska stabilnost te Primjena ICT-a. Prema prvom izvješću Hrvatska je bila bolja od prosjeka baltičkih zemalja samo u Veličini tržišta, ali je promjena metodologije poboljšala poziciju Hrvatske te je prestigla prosjek baltičkih zemalja u četiri stupa konkurentnosti.

Stupovi konkurentnosti baltičkih zemalja i Hrvatske u izvješću za 2017./18., rangovi među 137 zemalja

Izvor: izvješće WEF-a; obrada: HGK

Stupovi konkurentnosti baltičkih zemalja i Hrvatske u izvješću za 2018./19., rangovi među 140 zemalja

Izvor: izvješće WEF-a; obrada: HGK

Efikasnost tržišta rada

Učinkovitost i fleksibilnost tržišta rada ključni su za osiguranje da su radnici raspoređeni na njihovu najučinkovitiju upotrebu u gospodarstvu i da imaju poticaje da daju najbolje u svom poslu. Stoga tržište rada mora imati fleksibilnost da se radnici brzo prebace s jedne ekonomske aktivnosti u drugu, uz niske troškove, i dopuštaju fluktuacije plaća bez mnogo socijalnih poremećaja. Učinkovita tržišta rada također moraju osigurati jasne snažne poticaje za zaposlenike i promovirati meritokraciju na radnom mjestu te moraju osigurati ravnopravnost žena i muškaraca u poslovnom okruženju. Zajedno, ti čimbenici pozitivno utječu na uspješnost radnika i atraktivnost zemlje da privlače radnike s posebnim vještinama, dva aspekta tržišta rada koja postaju sve važnija jer se pojavljuju nestašice vještina.

Institucije

Institucionalno okruženje neke zemlje ovisi o učinkovitosti i ponašanju javnih i privatnih sudionika. Pravni i administrativni okvir unutar kojeg pojedinci, tvrtke i Vlada međusobno djeluju određuje kvalitetu javnih institucija neke zemlje i ima snažan utjecaj na konkurentnost i rast. Utječe na investicijske odluke i organizaciju proizvodnje i igra ključnu ulogu u načinu na koji društva distribuiraju koristi i snose troškove razvojnih strategija i politika. Dobre privatne institucije također su važne za zdrav i održiv razvoj gospodarstva. Globalna financijska kriza 2007./08., uz brojne korporativne skandale, istaknula je važnost računovodstvenih i standarda izvješćivanja i transparentnosti za sprečavanje prijevара i lošeg upravljanja, osiguravanje dobrog upravljanja i održavanje povjerenja ulagača i potrošača.

Veličina tržišta

Veličina tržišta utječe na produktivnost jer na velikim tržištima tvrtke mogu koristiti ekonomiju razmjera. Tradicionalno, tržišta dostupna tvrtkama ograničena su nacionalnim granicama. U doba globalizacije međunarodna tržišta postala su zamjena za domaća tržišta, posebno za male zemlje. Tako se izvoz može zamisliti kao zamjena za domaću potražnju u određivanju veličine tržišta za tvrtke u zemlji. Uključivanjem domaćih i inozemnih tržišta za mjerenje veličine tržišta važnost se daje izvozno orijentiranim gospodarstvima i područjima koja se sastoje od više zemalja, ali imaju jedinstveno zajedničko tržište (primjerice Europska unija).

Razvoj financijskog tržišta

Učinkovit financijski sektor raspodjeljuje resurse na poduzetničke ili investicijske projekte s najvišim očekivanim stopama povrata. Poslovna ulaganja ključna su za produktivnost. Stoga gospodarstva zahtijevaju sofisticirana financijska tržišta koja mogu omogućiti dostupnost kapitala za ulaganja privatnog sektora iz takvih izvora kao što su zajmovi zdravog bankarskog sektora, dobro regulirane burze vrijednosnica, venture capital i druge financijske proizvode. Da bi se ispunile sve te funkcije, bankarski sektor mora biti pouzdan i transparentan, a financijska tržišta trebaju odgovarajuću regulaciju kako bi se zaštitili investitori i drugi akteri u gospodarstvu u cjelini.

Najveća je razlika u prosječnim rangovima baltičkih zemalja i Hrvatske (stupovi u kojima baltičke zemlje najviše prednjače pred Hrvatskom) prema izvješću 2017./18. bila u područjima Efikasnosti tržišta rada, Efikasnost tržišta roba te inovativnosti.

Kada se promatra desetogodišnje razdoblje, uočljivo je da su Hrvatska i Latvija zabilježile pad relativne pozicije kod većeg broja stupova konkurentnosti, dok su Estonija i Litva nazadovale samo po relativnoj poziciji Veličine tržišta te Efikasnosti tržišta rada.

Kretanje globalnog indeksa konkurentnosti i stupova konkurentnosti u baltičkim zemljama i Hrvatskoj

	ESTONIJA		LITVA	
	Među koliko % najboljih na svijetu, raspon kretanja u razdoblju 2008. - 2018.g.	Rang 2017./2018. prema rangu 2008./2009.	Među koliko % najboljih na svijetu, raspon kretanja u razdoblju 2008. - 2018.g.	Rang 2017./2018. prema rangu 2008./2009.
GCI UKUPNO	20% - 26%	stagnacija	29% - 51%	stagnacija
Institucije	17% - 25%	poboljšanje	37% - 44%	stagnacija
Infrastruktura	23% - 30%	poboljšanje	28% - 34%	stagnacija
Makroekonomsko okruženje	9% - 35%	poboljšanje	21% - 52%	poboljšanje
Zdravlje i osnovno obrazovanje	9% - 21%	poboljšanje	23% - 41%	poboljšanje
Više obrazovanje i trening	13% - 17%	stagnacija	17% - 23%	stagnacija
Efikasnost tržišta roba	14% - 22%	stagnacija	26% - 53%	stagnacija
Efikasnost tržišta rada	7% - 22%	pogoršanje	34% - 47%	pogoršanje
Razvoj financijskog tržišta	16% - 32%	poboljšanje	41% - 64%	stagnacija
Tehnološka spremnost	12% - 23%	stagnacija	16% - 28%	poboljšanje
Veličina tržišta	67% - 73%	pogoršanje	51% - 57%	pogoršanje
Poslovna sofisticiranost	31% - 40%	stagnacija	28% - 42%	stagnacija
Inovativnost	20% - 28%	stagnacija	26% - 44%	poboljšanje
	LATVIJA		HRVATSKA	
GCI UKUPNO	34% - 50%	stagnacija	46% - 56%	pogoršanje
Institucije	34% - 60%	pogoršanje	55% - 74%	pogoršanje
Infrastruktura	33% - 44%	stagnacija	27% - 38%	stagnacija
Makroekonomsko okruženje	17% - 74%	poboljšanje	37% - 76%	stagnacija
Zdravlje i osnovno obrazovanje	22% - 40%	stagnacija	31% - 48%	stagnacija
Više obrazovanje i trening	23% - 31%	pogoršanje	34% - 44%	pogoršanje
Efikasnost tržišta roba	24% - 52%	pogoršanje	57% - 80%	pogoršanje
Efikasnost tržišta rada	12% - 37%	pogoršanje	51% - 82%	pogoršanje
Razvoj financijskog tržišta	23% - 62%	pogoršanje	47% - 69%	pogoršanje
Tehnološka spremnost	22% - 37%	stagnacija	27% - 35%	stagnacija
Veličina tržišta	59% - 70%	pogoršanje	49% - 57%	pogoršanje
Poslovna sofisticiranost	42% - 62%	poboljšanje	54% - 67%	pogoršanje
Inovativnost	42% - 69%	poboljšanje	37% - 77%	pogoršanje

Izvor: Svjetski gospodarski forum, izračun HGK

Napomena: stagnacija=oscilacije unutar 5 mjesta

Izvešće 2018./2019. nije uključeno zbog znatnih promjena u metodologiji

Hrvatska je u razdoblju od 2008. do 2017. godine nazadovala u svim stupovima konkurentnosti osim u četirima, gdje je stagnirala (Infrastruktura, Makroekonomsko okruženje, Zdravlje i osnovno obrazovanje, Tehnološka spremnost). Kretanje se u baltičkim zemljama istodobno znatno razlikovalo, pa je kod Estonije i Litve položaj pogoršan samo u dva stupa konkurentnosti, a kod Latvije u šest stupova.

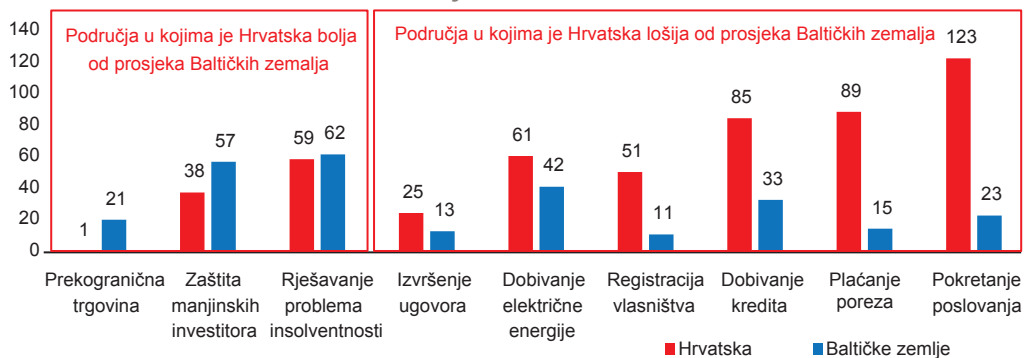
3.2. Lakoća poslovanja (*Doing Business*)

Dijelom povezano s Globalnim indeksom konkurentnosti, istraživanje Svjetske banke o lakoći poslovanja (*Doing Business*) također otkriva dimenziju konkurentnosti gospodarskog sustava.

Naime, ovo istraživanje Svjetske banke otkriva koliko je lako ili teško lokalnom poduzetniku otvarati i voditi SME tvrtke u skladu s važećim propisima. Mjeri i prati promjene u propisima koji utječu na 10 područja u životnom ciklusu poslovanja: pokretanje poslovanja, pribavljanje građevinskih dozvola, priključenje struje, upis prava vlasništva, dobivanje kredita, zaštite manjinskih ulagača, plaćanje poreza, trgovanje preko granica, izvršenje ugovora i rješavanje nelikvidnosti.

Prema Indeksu lakoće poslovanja (*Doing Business*), prema kojoj je za 2018. godinu rangirano 190 država svijeta, baltičke države su uz neznatna odstupanja u prosjeku zauzele 16. mjesto, a Hrvatska tek 58.

Lakoća poslovanja - područja, rangovi Hrvatske i baltičkih zemalja (izvješće 2019.)

Izvor: Svjetska banka; obrada: HGK

Područja u kojima baltičke zemlje imaju veliku prednost u odnosu na Hrvatsku su pokretanje poslovanja, plaćanje poreza te dobivanje kredita. Područje u kojem Hrvatska ima najveću prednost u odnosu na baltičke zemlje je prekogranična trgovina.

U odnosu na Hrvatsku, baltičke zemlje imaju najveću prednost u pokretanju poslovanja, gdje su u prosjeku bolje rangirane od Hrvatske za vrlo visokih 100 mjesta.

4. Zaključno

Usporedba Hrvatske s baltičkim zemljama samo je još jedan pokazatelj niže razine konkurentnosti Hrvatske u odnosu na ostale članice EU10 koja u konačnici dovodi do nižih stopa gospodarskog rasta. Pritom treba napomenuti da unatoč sličnosti određene razlike postoje i među promatrane tri zemlje na Baltiku. Kao konkurentnije se pokazuju Estonija i Litva koje su ujedno doseglye i višu razinu gospodarske razvijenosti u odnosu na prosjek EU, a kao manje konkurentna Latvija koja donekle zaostaje po tom pokazatelju. Premda su baltičke zemlje bile u boljoj početnoj poziciji od Hrvatske zbog izostanka rata i ratnih šteta, Hrvatska bi zbog slične veličine i tek nešto većeg broja stanovnika trebala više koristiti iskustva baltičkih zemalja u svojem razvoju.

Najproblematičnija područja, poredak prema važnosti

ESTONIJA		
Visoke porezne stope		
Neodgovarajuće obrazovana radna snaga		
Nestabilnost Vlade		
Nedovoljno učinkovita državna administracija		
Niska radna etika radne snage		
LITVA		
Visoke porezne stope		
Nedovoljno učinkovita državna administracija		
Restriktivni radni propisi		
Kompleksnost poreznih propisa		
Neodgovarajuće obrazovana radna snaga		
LATVIJA		
Nedovoljno učinkovita državna administracija		
Visoke porezne stope		
Kompleksnost poreznih propisa		
Korupcija		
Neodgovarajuće obrazovana radna snaga		
HRVATSKA		
Nedovoljno učinkovita državna administracija		
Nestabilnost mjera politika		
Kompleksnost poreznih propisa		
Korupcija		
Visoke porezne stope		

Izvor: WEF; obrada HGK

Baltičke zemlje ipak nisu izuzete od problema koji obilježavaju većinu tranzicijskih zemalja. To se posebno odnosi na visoku državnu potrošnju i s njom povezane visoke porezne stope te neučinkovitu državnu administraciju, što potvrđuje dio izvještaja o globalnoj konkurentnosti koji se odnosi na najproblematičnija područja za poslovanje. Pritom je u pogledu na ove četiri zemlje Hrvatska ostala jedina kojoj se među pet najproblematičnijih područja zadržala Korupcija, što se može povezati s neefikasnim pravosuđem.

Svi navedeni čimbenici konkurentnosti i poslovanja utjecali su, uz druge čimbenike, na znatno veće i dugotrajnije posljedice globalne krize u Hrvatskoj u odnosu na druge zemlje. Hrvatska je tako jedina u odnosu na članice EU10 čiji realni BDP još nije dosegnuo pretkriznu razinu, a i procijenjene su stope rasta za naredno razdoblje među nižima u usporedbi s članicama EU10. To je s ekonomske strane pokazatelj nužnosti provedbe započetih reformi radi stvaranja efikasnijeg i konkurentnijeg gospodarstva.

Projekcija rasta BDP-a (realne godišnje stope rasta, %)

2018.		2019.	
POLJSKA	4,8	SLOVAČKA	4,1
SLOVENIJA	4,3	RUMUNJSKA	3,8
MAĐARSKA	4,3	BUGARSKA	3,7
LATVIJA	4,1	POLJSKA	3,7
SLOVAČKA	4,0	MAĐARSKA	3,4
RUMUNJSKA	3,6	SLOVENIJA	3,3
BUGARSKA	3,5	LATVIJA	3,2
ESTONIJA	3,5	ČEŠKA	2,9
LITVA	3,4	ESTONIJA	2,8
ČEŠKA	3,0	HRVATSKA	2,8
HRVATSKA	2,8	LITVA	2,8

Izvor: Europska komisija *Autumn Forecast*, listopad 2018., obrada HGK

KRATICE

HGK	Hrvatska gospodarska komora
BDP	Bruto domaći proizvod
EU28	Europska unija
EU10	deset zemalja EU: Bugarska, Rumunjska, Češka, Slovačka, Poljska, Mađarska, Litva, Latvija, Estonija, Slovenija
DZS	Državni zavod za statistiku
GCI	Global Competitiveness Index
WEF	World Economic Forum
NKD	Nacionalna klasifikacija djelatnosti
BDV	Bruto dodana vrijednost

Opće napomene:

Ovu analizu izrađuje i za nju je odgovorna HGK. Informacije, mišljenja, analize i zaključci koji se iznose temelje se na javnim statističkim i ostalim informacijama što potječu iz izvora u čiju se potpunost i točnost HGK pouzdaje, ali za koje ne jamči. Utoliko su informacije, mišljenja, analize i zaključci izneseni u ovoj publikaciji podložni promjenama koje ovise o promjenama izvora informacija te o promjenama koje nastupe od trenutka pisanja teksta do njegova čitanja. Ova publikacija ili njeni dijelovi ne mogu se kopirati ili bilo kako drukčije reproducirati bez navođenja izvora.